

Výzkum a inovace v centru zájmu při zvyšování konkurenceschopnosti EU a jejích členských zemí: úspěchy a selhání

Ing. Karel Mráček, CSc.

člen předsednictva Asociace výzkumných organizací;
Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Vědeckopopularizační konference

**Rozdíly v konkurenceschopnosti mezi státy EU –
předpoklady a bariéry jejich překonání**

Brno, 11. dubna 2014

Projekt byl v období 1. 9. 2009 – 31. 8. 2012 spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky, od 1. 9. 2012 do 31. 8. 2017 se projekt nachází ve fázi udržitelnosti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

©2014KMráček

Úvod

- od konkurenceschopnosti podniku ke konkurenceschopnosti státu
- snaha o konkurenceschopnost národních států a integračních seskupení v globalizované ekonomice
- Evropa (i USA) – hrozby ztráty dynamiky v současném světě - styl života, populační vývoj, hrozby BRICS...
- jak to zvládnout - k novým výzvám a příležitostem se zařadil přechod k ekonomice a společnosti znalostí (knowledge-based economy)
- uznání znalostí (vědění) jako strategického aktiva, rostoucí pozornost k výzkumu, vývoji, inovacím, růstu vzdělanosti a kvalifikace
- v EU - V, VaI a vzdělávání považovány za klíč k růstu evropské konkurenceschopnosti v podmínkách globalizované ekonomiky
- Lisabonská strategie EU přijatá v roce 2000 – předpokladem splnění jí vytyčených cílů měl být přechod ke znalostní ekonomice
- Strategie Evropa 2020 – ekonomika založená na znalostech a inovacích
- národní strategie konkurenceschopnosti – v popředí výzkum, vývoj a inovace

Lisabonská strategie - očekávané výsledky a realita

Cíle a záměry + nástroje spojené se znalostní ekonomikou:

- výdaje na VaV ve výši 3 % HDP, pobídky pro podnikové investice do VaV
- nové impulsy v Evropském výzkumném prostoru (ERA) v 7. Rámcovém programu výzkumu a vývoje EU; nový program CIP
- spolupráce a společný výzkum univerzit, veřejných výzkumných ústavů a podniků
- podpůrné mechanismy pro vznik a rozvíjení inovativních malých a středních podniků včetně nových hi-tech podniků a vůbec vytváření partnerství za účelem inovace; zlepšování přístupu k rizikovému kapitálu
- vytváření center transferu znalostí a technologií a inovačních center na regionální a místní úrovni
- technologické platformy založené na partnerství veřejného a soukromého sektoru
- podpora klastrů, inovačních sítí, nových technologických firem typu start-up či spin-off firmy, vědeckých a technologických parků...
- a další...
- globální finanční a hospodářská krize v posledních letech existence Lisabonské strategie
- vnímání Lisabonské strategie – kritické hlasy, chybí analýza výsledků

Strategie Evropa 2020

- *poučení z Lisabonské strategie*
- **5 hlavních strategických cílů** (méně ve srovnání s Lisabonskou strategií)
- cíle považovány orgány EU za relevantní a reprezentativní
- požadavek na měřitelnost cílů
- realizovatelnost cílů ?
- vzájemné vazby mezi cíli
- odrážet rozmanitou situaci členských zemí EU (současná EU strukturou rozmanitější, větší rozdíly mezi jednotlivými zeměmi)
- číselné údaje jsou celoevropské průměry
- převod do podoby vnitrostátních cílů a směrů
- národní cíle se vyjednávají individuálně a mohou se od unijních odlišovat

Strategie Evropa 2020 – znalosti, výzkum a inovace jako hybné síly

- znalosti, výzkum a inovace jako hybné síly dalšího růstu ekonomiky (tzv. inteligentní růst), opět úloha V, V, I a vzdělávání ve zvyšování konkurenceschopnosti, odbourání určité mezery ve vztahu k USA – tradiční benchmark
- **orientace na růst výdajů na VaV (vstupy do VaV)**
  - Lisabonská strategie (Evropská rada - Barcelona 2002) – cíl výdaje na VaV jako 3 % HDP (členění 1:2) – nebyl splněn
  - strategie Evropa 2020 - opět výdaje na VaV jako 3 % HDP, ne ale již striktní členění ve výši 1 % z veřejných prostředků a 2 % ze soukromých zdrojů
  - nicméně důraz na investice soukromého sektoru do VaV (EU stále zaostává za USA)

Strategie Evropa 2020 – znalosti, výzkum a inovace jako hybné síly

- *požadavek 3% podílu výdajů na VaV na HDP není novinkou - viz již 60. léta minulého století (USA, OECD....)*
- soupeření v investicích do VaV v globalizované ekonomice
- celkové investice do VaV nyní v Evropě – téměř 2 % HDP, USA - 2,7 %, Japonsko - 3,4%; (ČR – 1,89 % - v r. 2012);
- příčiny odstupu EU za USA a Japonskem:
  - rozdíly mezi členskými zeměmi EU v intenzitě VaV
  - zejména pak v úrovni soukromých zdrojů do VaV
- **konkurenceschopné země** ve VaV mají poměr státních a podnikových výdajů 1 : 2 až 1 : 3, země s ekonomickými problémy mají obvykle vyšší státní výdaje

Strategie Evropa 2020 – znalosti, výzkum a inovace jako hybné síly

- **potřeba zvyšovat inovační výkonnost (pozornost nejen vstupům, ale i výstupům)**
  - Evropa v řadě těchto ukazatelů také zaostává za USA a Japonskem
  - Lisabonská strategie - benchmarking – Evropský inovační zpravodaj (EIS) – **multikriteriální hodnocení inovační výkonnosti**
    - 29 ukazatelů
    - jejich skupiny a bloky (zdroje, firemní aktivity a výstupy)
    - souhrnný inovační index (SII)
  - do roku 2007 zmenšování mezery mezi EU a USA, poté zpomalení relativního vzestupu EU a spíše ustálení mezery

Unie inovací a multikriteriální hodnocení inovační výkonnosti zemí

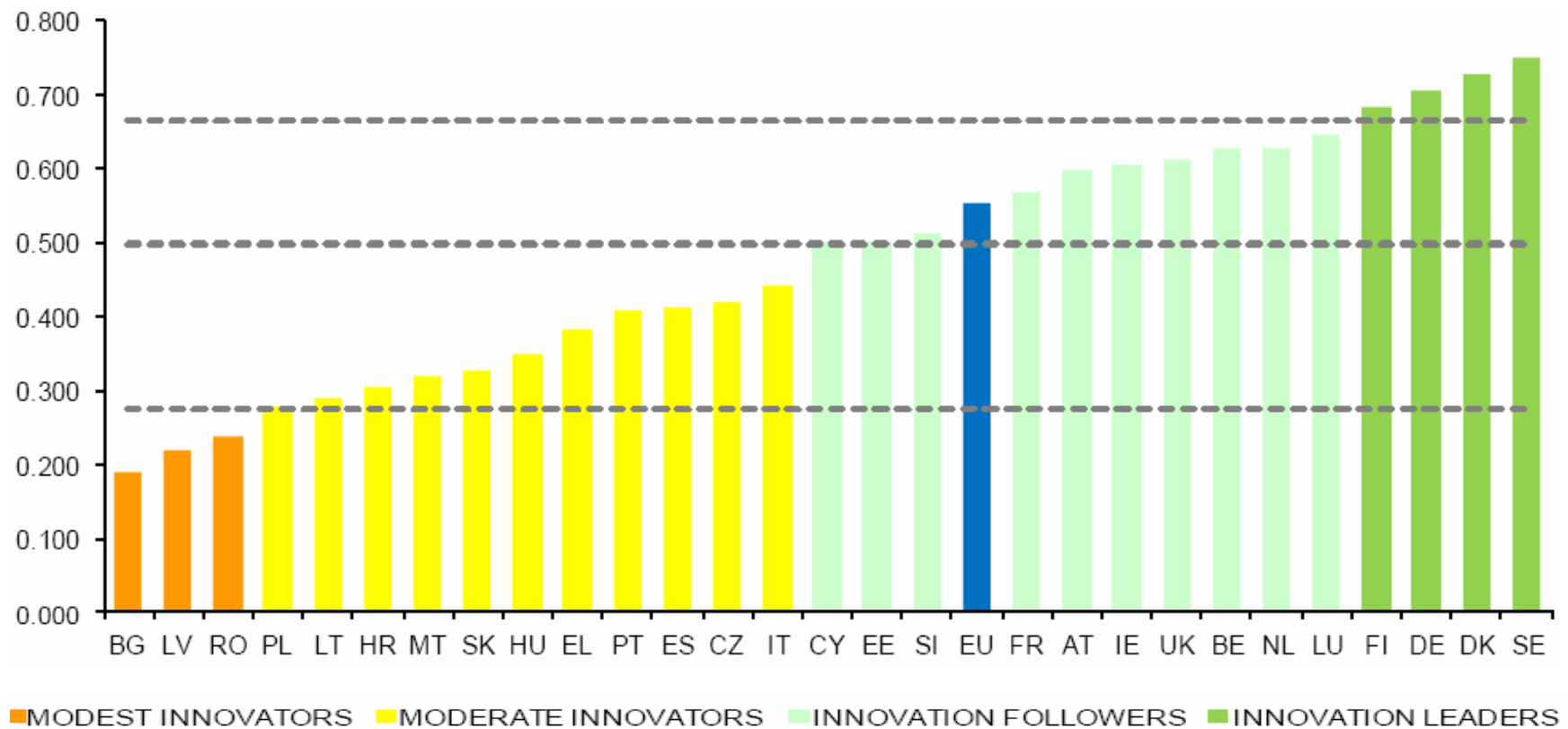
- výsledky implementace stěžejní iniciativy Unie inovací – budou sledovány a každoročně hodnoceny - benchmarking

Pozn.: benchmarking, SWOT analýza .....na úrovni států – původ v byznys sféře (nástroje zjišťování konkurenceschopnosti firem)

- k tomuto účelu nový **Unijní inovační zpravodaj** (Innovation Union Scoreboard - IUS)
- 25 ukazatelů (18 v podstatě ekvivalentních k EIS, 7 nových), jejich skupiny a bloky (zdroje, podnikové aktivity a výstupy)
- komplexní ukazatel - souhrnný inovační index (SII)
- dynamika růstu inovační výkonnosti
- identifikovat relativně silné a slabé stránky výzkumných a inovačních systémů jednotlivých států
- výchozí situace IUS 2010

Členské státy EU – inovační výkonnost (IUS 2014)

Členské státy EU – inovační výkonnost (IUS 2014)

Rozdělení členských zemí EU do 4 skupin podle inovační výkonnosti (IUS 2014):

1. *Vedoucí země* (Innovation leaders): Švédsko, Dánsko, Německo a Finsko, které dosahují značně vyšší inovační výkonnost, než je průměr EU-28, přičemž mezi nimi ale existují i určité rozdíly v dynamice. V EIS 2009 v této skupině zemí byla zařazena ještě Velká Británie.

2. *Následovatelé* (země „ve druhém sledu“, Innovation followers): Lucembursko, Nizozemsko, Belgie, Velká Británie, Irsko, Rakousko, Francie, Slovinsko, Estonsko a Kypr, jejichž inovační výkonnost je nižší ve srovnání s inovačními lídry, ale vyšší nebo těsně blíží se průměru EU-28. V EIS 2009 byly do skupiny těchto zemí nově zařazeny 3 země (Kypr, Slovinsko a Estonsko), u nichž došlo k výraznému zlepšení hodnocených parametrů, které však i nadále zůstávají těsně pod průměrem EU-28.

Členské státy EU – inovační výkonnost (IUS 2014)

Rozdělení členských zemí EU do 4 skupin podle inovační výkonnosti (IUS 2010):

3. *Mírní inovátoři (Moderate innovators):* Itálie, Česká republika, Španělsko, Portugalsko, Řecko, Maďarsko, Slovensko, Malta, Chorvatsko, Litva a Polsko, jejichž hodnota souhrnného inovačního indexu je nižší než průměr EU-28. V EIS 2009 bylo do skupiny těchto zemí nově zařazeno 5 členských zemí EU (Litva, Maďarsko, Malta, Polsko a Slovensko), z nichž byla Litva přeřazena zpět do nejnižší výkonnostní skupiny a nyní se opět vrátila do této 3. skupiny zemí.

4. *Slabší inovátoři (Modest innovators):* Rumunsko, Lotyšsko a Bulharsko s inovační výkonností značně nižší oproti průměru EU-28. Poukazuje se sice, že Bulharsko a Rumunsko patří k zemím se srovnatelně nejvyšší dynamikou v inovační výkonnosti ze všech členských zemí EU, nicméně nelze přehlédnout jejich nízkou výchozí základnu. *Dříve označení jako dohánějící země - catching-up countries.*

Strategie Evropa 2020 – zvyšování inovační výkonnosti

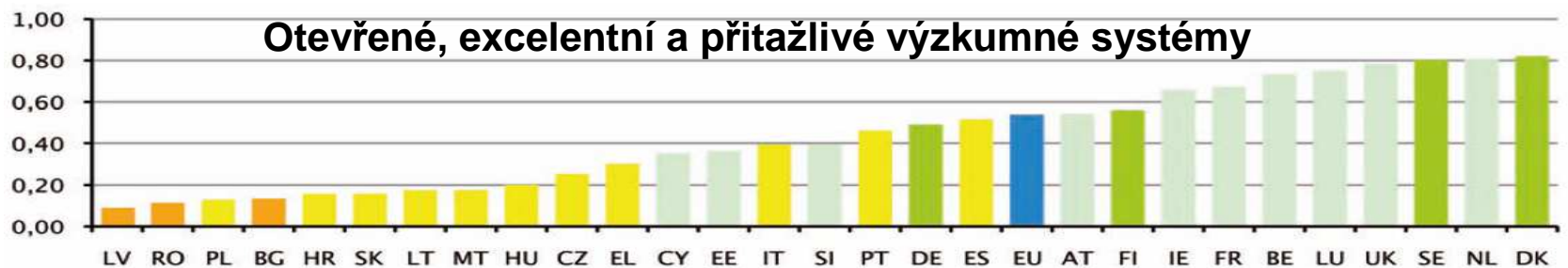
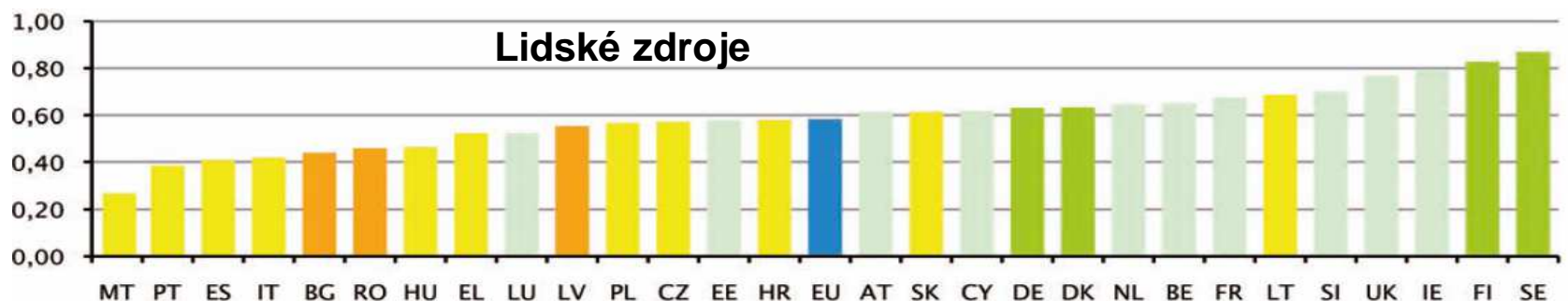
Co ukazují hodnocení ► od konvergence k divergenci a zpět

- dopad globální finanční a ekonomické krize na inovační výkonnost členských zemí EU → narušení procesu inovačního sbližování mezi členskými zeměmi EU, dokonce i určité projevy divergence
- podle posledních výsledků (IUS 2014) ale již určité známky zlepšení
- celkové hodnocení procesu sbližování:
  - ✓ rozdíly v inovační výkonnosti členských zemí EU se vyrovnávají jen pomalu
  - ✓ proces sbližování v inovační výkonnosti se zpomalil
  - ✓ **úroveň sbližování v inovační výkonnosti se snížila na úroveň roku 2009**

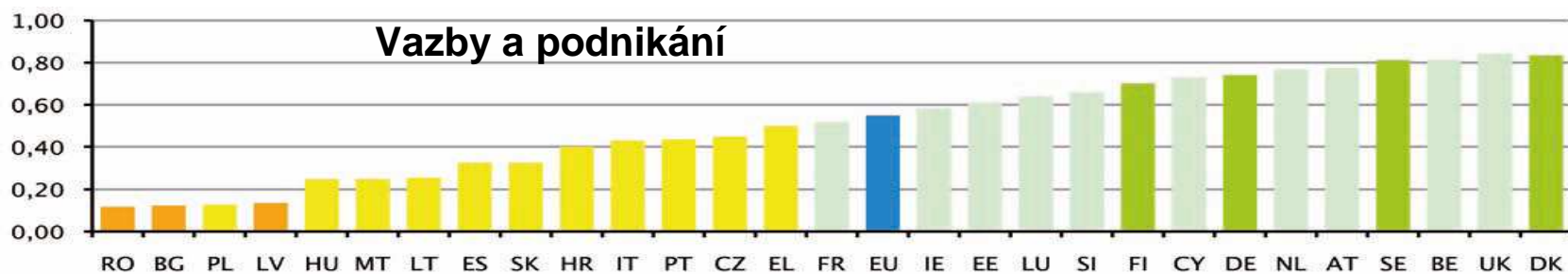
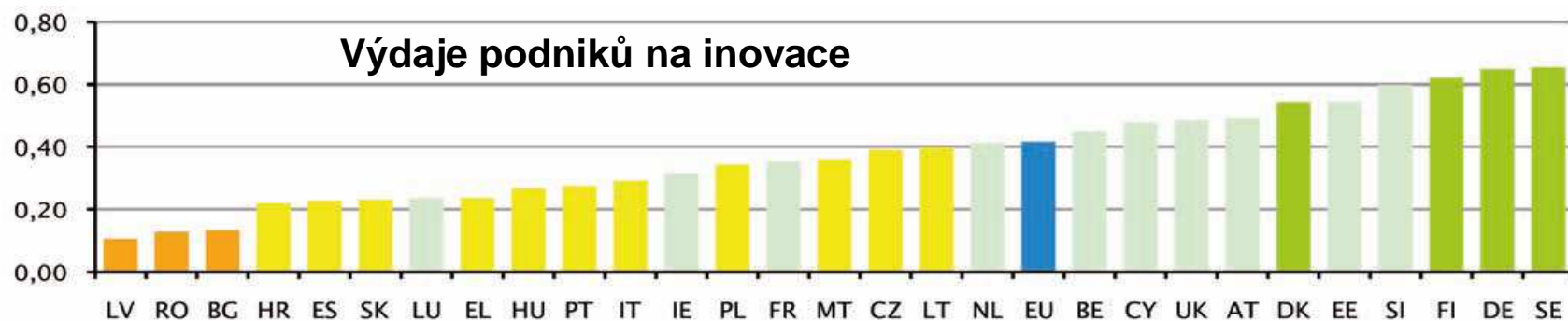
Strategie Evropa 2020 – zvyšování inovační výkonnosti

- **Švédsko je v EU v hodnocení inovační výkonnosti na prvním místě, celkové pořadí zůstává poměrně stabilní s jistými změnami uvnitř výkonnostních skupin**
- Nejvíce inovativní země mají vyvážené inovační systémy se silnými stránkami ve všech dimenzích
- **značné rozdíly mezi členskými státy jsou zejména ve špičkové kvalitě znalostí a prosazení se na mezinárodní úrovni (mezinárodní konkurenceschopnost vědecké základny) a ve spolupráci podniků při inovacích; nejmenší rozdíly v lidských zdrojích;**
- na celoevropské úrovni **Švýcarsko** potvrdilo podle IUS 2014 nejvyšší postavení - celkově bylo lepší než všechny členské státy EU (+ v 9 ukazatelích na prvním místě)

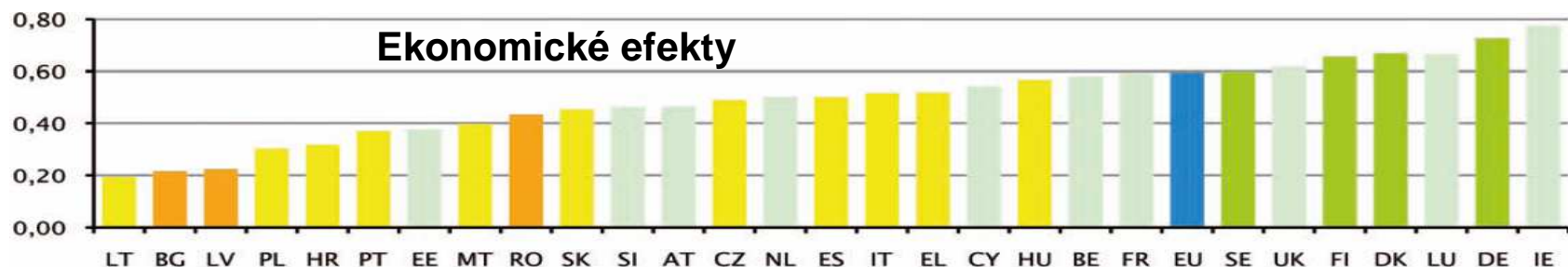
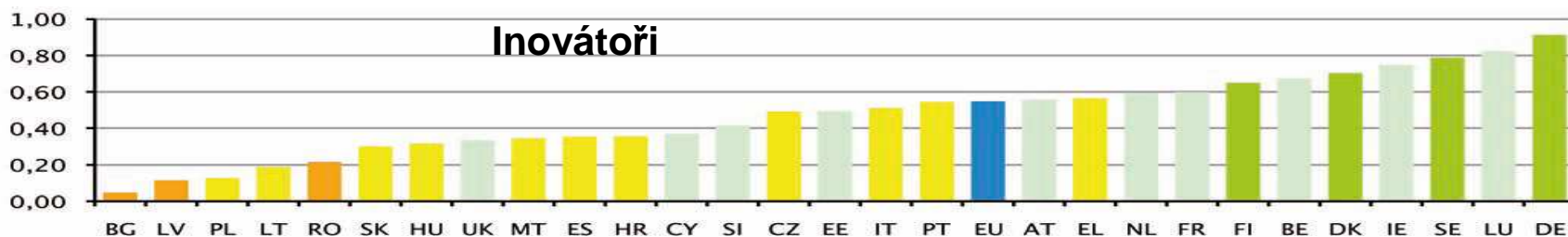
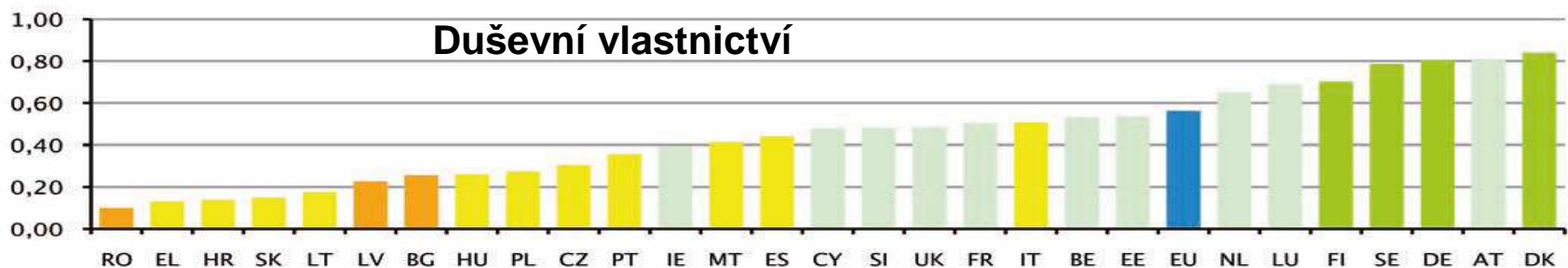
Inovační výkonnost členských zemí EU podle skupin ukazatelů

Inovační výkonnost členských zemí EU podle skupin ukazatelů

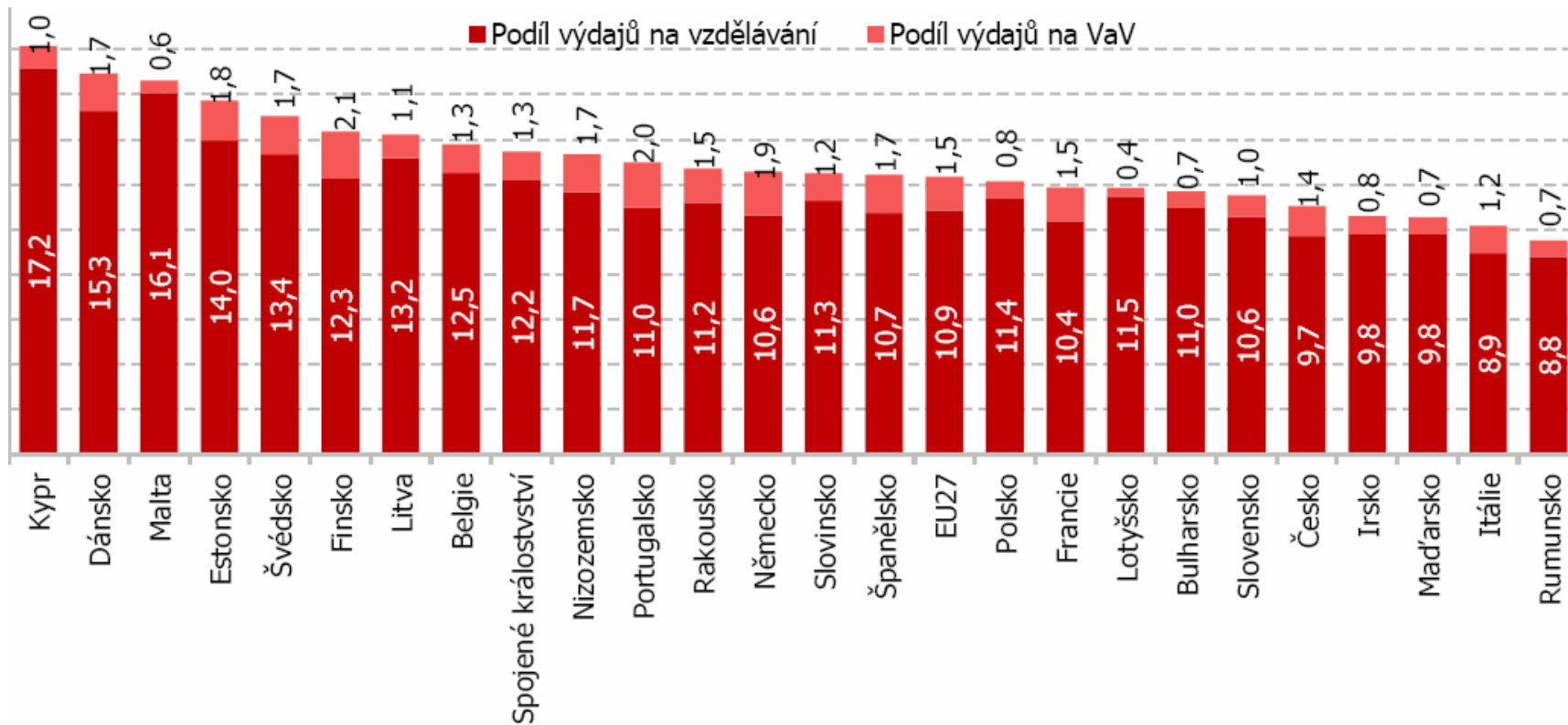

Inovační výkonnost členských zemí EU podle skupin ukazatelů

Podíl veřejných výdajů na vzdělávání a VaV na výdajích z veřejných rozpočtů (2010; %; zdroj: Eurostat)

Strategie Evropa 2020 – zvyšování inovační výkonnosti

- v celosvětovém srovnání → Jižní Korea, USA a Japonsko mají vyšší výkonnost inovačních systémů než EU
- Spojené státy a Jižní Korea předstihly EU o 17 % a Japonsko má před EU náskok 13 %.
- Zatímco odstup mezi EU na jedné straně a USA a Japonskem na straně druhé se mírně zmenšuje, odstup mezi EU a Jižní Koreou se zvětšuje.
- země BRICS – EU poměrně stabilní náskok, výjimkou Čína. Nynější inovační výkonnost Číny dosahuje 44 % úrovně EU, ale Čína dále snižuje svůj odstup tím, že se zlepšuje rychleji a větší měrou než EU.

Strategie Evropa 2020 – zvyšování inovační výkonnosti

opoždění EU za USA, Jižní Koreou a Japonskem se vysvětluje především:

- ✓ nižšími výdaji podnikové sféry na VaV
- ✓ menší konkurenceschopností v mezinárodních patentových aktivitách
- ✓ méně efektivními vazbami veřejného výzkumu a soukromého sektoru
- ✓ méně úspěšnou komercializací
- ✓ úrovní terciárního vzdělání

ČR v hodnocení inovační výkonnosti (podle IUS)

- patří do skupiny mírných inovátorů a mezi mírně rostoucí země
- Zaostáváme (relativně slabé stránky):
  - v oblasti práv duševního a průmyslového vlastnictví (zejména přihlášky vynálezů)
  - výrazně v investicích rizikového kapitálu
  - v nejvíce citovaných publikacích a ve společných public – private publikacích (vazby veřejného a soukromého sektoru) – oblast výzkumného systému

Problémy s transferem znalostí a technologií a komercializací znalostí (přeměnou na inovace)

ČR v hodnocení inovační výkonnosti (podle IUS)

Silnější stránky:

- v podnikových výdajích na inovace
- ve skupině ukazatelů inovátoři (zejména zásluhou růstu organizačních a marketingových inovací), vysoký počet inovujících MSP
- ve skupině ukazatelů ekonomické efekty inovací (vlivem exportu medium-high-tech a high-tech výrobků zpracovatelského průmyslu a prodeje nových produktů z hlediska trhu i z hlediska firmy)

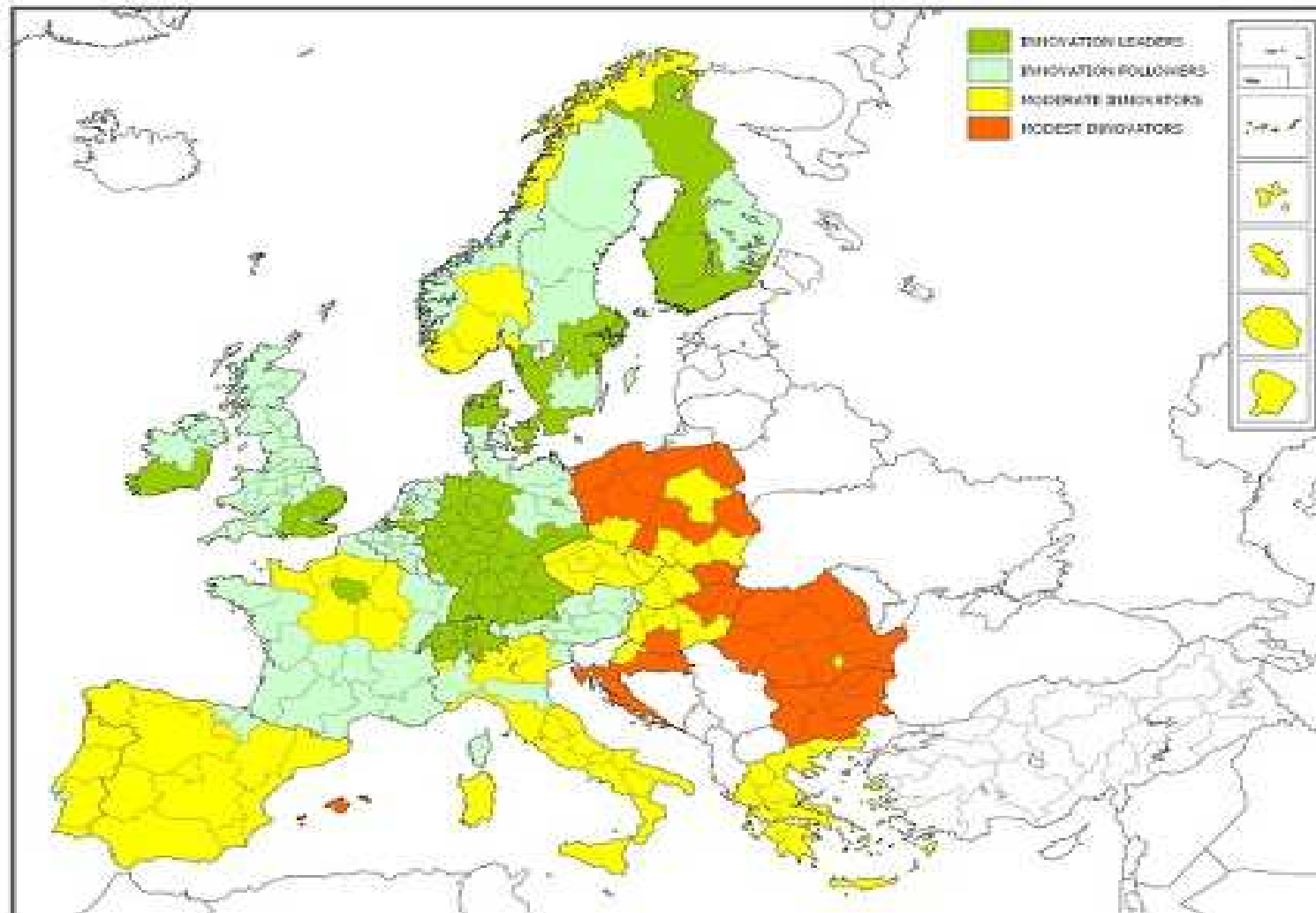
Pozice ČR podle Global Competitiveness Report

Pilíře konkurenceschopnosti	2009	2011	2012	2013	Absolutní snížení (2009-2013)
Index GCI	31	38	39	46	- 15
Instituce	62	84	82	86	-24
Infrastruktura	48	36	38	39	9
Makroekonom. stabilita	43	43	42	55	-12
Zdraví a primární vzdělání	33	51	53	60	-27
Vyšší vzdělání	24	30	38	39	-15
Efektivita trhu zboží	27	36	41	48	-21
Efektivita trhu práce	20	42	75	81	-61
Technologické prostředí	30	31	31	34	-4
Velikost trhu	40	40	40	41	-1
Výkonnost podniků	25	36	35	38	-13
Inovace	25	33	24	37	-12
Rozvoj finančního trhu	42	53	57	58	-16

Index vnímání korupce (CPI)

- CPI 2012 hodnotí podle míry vnímání korupce 176 zemí na stupnici 0-100, kde 100 označuje zemi v podstatě bez korupce a 0 znamená nejvyšší míru korupce
- žebříček sestavován podle průzkumů (hodnocení → schopnosti vládních institucí potlačovat a postihovat korupci, účinnosti protikorupčních opatření, rozsahu korupce v různých institucích a oblastech veřejné správy, míry transparentnosti fungování institucí, míry zneužívání veřejných funkcí a veřejných prostředků)
- **ČR** získala v roce 2012 – **49 bodů (54. místo)** – stejný výsledek dosáhly: Lotyšsko, Malajsie a Turecko
- nejméně zkorumpované země – Dánsko, Finsko, Nový Zéland (všechny shodně 90 bodů)
- nejvíce zkorumpované země – Afghánistán, Severní Korea, Somálsko (8 bodů)

Inovační výkonnost v EU podle regionů (RIS 2014)

Problémy současného hodnocení inovační výkonnosti

✓ *Koncepční problémy*

- menší pozornost zohlednění různých specifík národních inovačních systémů
- konvergenční proces a principy dohánění a imitace
- chybí hlubší rozbor příčin a důsledků nedostatečných inovačních aktivit v evropských zemích
- dominance ekonomických pohledů v hodnocení

✓ *Metodologické a datové problémy*

- změny v metodice a používaných indikátorech - problémy se srovnáním v čase
- dostupnost a kvalita dat
- otázka váhy (významnosti) u ukazatelů (z hlediska SII)

Výdaje podniků na VaV (mezinárodní srovnání - The 2013 EU Industrial R&D Investment SCOREBOARD)

- Trendy – významné rozdíly ve výdajích na VaV a ekonomických výsledcích v odvětvích a sektorech (reflexe trvajících tržních nejistot)
- Nicméně celkově houževnatý růst výdajů na VaV u top světových firemních investorů do VaV v období ekonomické recese.
- 527 společností z EU patřících k top 2000 VaV investorům ve světě zvýšilo v roce 2012 své výdaje na VaV o 6,3% (světový průměr 6,2%), ale růst US společností 8,2%. EU celkově pozitivní čísla jsou z velké části zásluhou růstu výdajů na VaV v německých společnostech, zvláště v automobilovém průmyslu.
- Světové pořadí s 9,5 mld € investovanými do VaV vede Volkswagen ; druhá pozice náleží Samsung Electronics (8,3 mld €) z Jižní Koreje.
- Kromě automobilového a s tím spojeného průmyslu - v EU sídlící společnosti překonaly růst VaV investic US firem ve strojírenství (12,3% vs. 9,4%) a leteckém a obranném průmyslu (9,5% vs. -1,3%).

Výdaje podniků na VaV (mezinárodní srovnání)

- USA pokračuje v rostoucí orientaci na vysoce VaV intenzivní odvětví → IKT a biotechnologie.

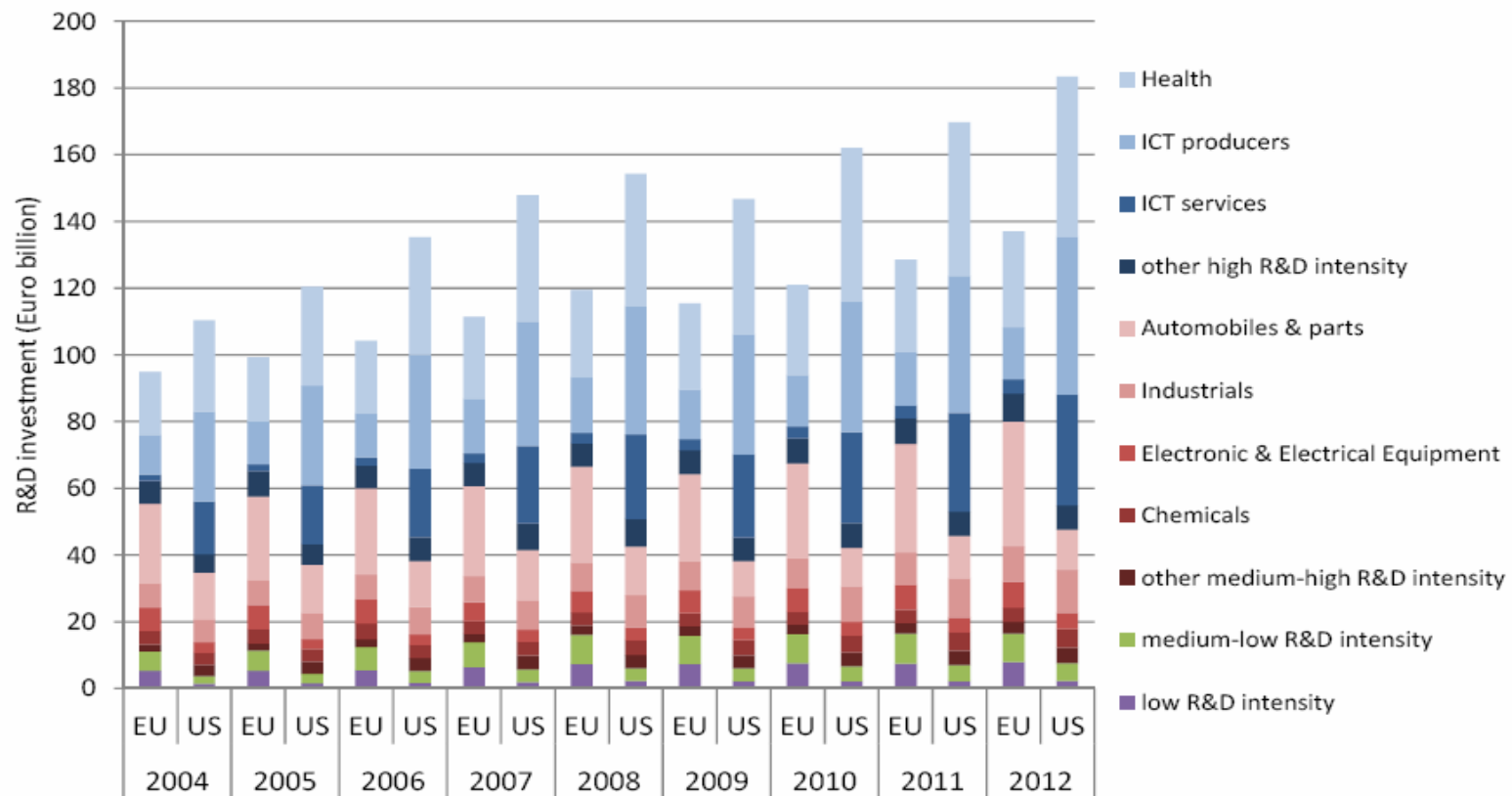
5 IKT společností se sídlem v USA patří k nejvýkonnějším (zvýšení výdajů na VaV a tržeb o více než 200 % od 2004 do 2013). V biotechnologiích do první desítky patří devět společností se sídlem v USA.

- Analýza přímých zahraničních investic (FDI) → společnosti se sídlem v EU a USA hrají ve světovém VaV pořadí firem hlavní roli v mezinárodním investičním scénáři - jako zdroj i místo určení zahraničních VaV aktivit.
Od roku 2003 do roku 2012 EU přilákala 22 % PZI projektů ve VaV z neevropských společností.

Výdaje podniků na VaV (mezinárodní srovnání)

- Hodnocení Top 100 společností (54,6 % celkových VaV investic vynaložených 2000 společností) potvrzují pokračující oživení ve výdajích na aplikovaný výzkum. Z těchto 100 společností jich 72 zvýšilo výdaje na VaV (75 v roce 2011), z nich 30 společností je zdvojnásobilo; z 28 společností se sníženými výdaji na VaV jich bylo 7 s dvojnásobným snížením. Pokud jde o čisté tržby, 64 společností uvedlo jejich zvýšení (71 v roce 2011), z nich 25 společností zdvojnásobilo prodej.
- Skupina Top 100 zahrnuje:
  - 28 EU společností, z nichž 19 zvýšilo výdaje na VaV (10 o více než 10%),
  - 37 US společností, z nichž 31 zvýšilo výdaje na VaV (11 o více než 10%),
  - 22 japonských společností, z nichž 10 zvýšilo výdaje na VaV (4 o více než 10%)
  - 14 společností z dalších zemí, z nichž 12 zvýšilo výdaje na VaV (5 o více než 10%).

Výdaje podniků na VaV (v EU a USA podle odvětví)

Note: For 350 EU and 566 US out of the top world 2000 companies in the Scoreboard with data for the whole period.

Source: The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard
European Commission, JRC/DG RTD.

2000 společností ve světě s výdaji na VaV vyššími než 22,6 mil. EUR

527 companies based in the EU	
Companies by country	Germany 130; United Kingdom 107; France 75; Sweden 40; Netherlands 35; Italy 30; Denmark 25; Finland 20; Spain 16; Belgium 13; Austria 12; Ireland 11; Luxembourg 4 ; Portugal 4 ; Czech Republic 1 ; Greece 1; Hungary 1; Malta 1; Slovakia 1
The 10 most numerous sectors	Industrial Engineering 62; Pharmaceuticals & Biotechnology 58; Electronic & Electrical Equipment 38; Software & Computer Services 37; Automobiles & Parts 36; Technology Hardware & Equipment 29; Chemicals 24; Banks 23; Health Care Equipment & Services 20; Aerospace & Defence 18. The top 5 sectors account for 43.8% of the 527.
1473 companies based in non-EU countries	
Companies by country	US 658; Japan 353; China 93; Taiwan 82; South Korea 56; Switzerland 54; Cayman Islands 49; India 22; Canada 17; Australia 15; Israel 15; Norway 11; Bermuda 10; Brazil 8 and further 13 countries.
The 10 most numerous sectors	Technology Hardware & Equipment 264; Pharmaceuticals & Biotechnology 156; Software & Computer Services 151; Electronic & Electrical Equipment 139; Industrial Engineering 116; Chemicals 94; Automobiles & Parts 90; Health Care Equipment & Services 63; General Industrials 54; Construction & Materials 39. The top 5 sectors account for 56.1% of the 1473.
<p><i>Source: The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. European Commission, JRC/DG RTD.</i></p>	

Znalosti, výzkum a inovace: budou díky strategii Evropa 2020 silnějším motorem konkurenceschopnosti EU a členských států?

- plnění stanovených priorit, cílů a iniciativ klade poměrně vysoké nároky na procesy řízení a koordinace
- zkušenosti s obtížemi koordinace politik při realizaci Lisabonské strategie
- jako každá strategie nabyde i strategie Evropa 2020 na významu a smyslu tehdy, když dojde k její realizaci
- jinak zůstanou jen dobová hesla

Co v tom všem národní stát?

- finanční podpora tvorby nových poznatků, podpora spolupráce mezi akademickou a aplikační sférou, snaha o proinovační a lepší podnikatelské prostředí v zemi...
- bude to stačit?...

Děkuji za pozornost

Ing. Karel Mráček, CSc.

mracek@avo.cz

m.: 723 079 137